

Österskog och Tings- och gravplatsen vid Tävelsrums

Karl-Oskar Erlandsson

Gravfältet

Tävelsrums gravfält är rejält skadat av grustäkt. Idag är det i stort sett bara domarringen som går att se tydligt. Den står på ojämnt underlag och en del av stenarna i den ligger ned på markytan. Detta beror antagligen på att domarringen har flyttats någon gång. Man har dessvärre inte varit bra på att ta hand om sina fornlämningar i Tävelsrums och någon gång mellan 1940- och 70-talet försvann ett tjugo meter stort röse. 1897 undersöktes fyra stycken av gravarna på gravfältet av F. J. Baehrendtz, men gav inga resultat. Långt tillbaka ska också en arbetare genomgått de flesta av gravarna, men bara hittat några krukbiter och en yxa av järn som han sålde till en vandrare jude.

På gravfältet har man även hållit ting. Det finns en historia om en piga som ska ha blivit begravd levande som straff för att hon berövat sitt oäkta barn livet. Nu har flisan inte gått att återfinna, men på 1930-talet fanns den kvar och stod på sned där på vägen går ned till Hildeborg. Det har dessutom funnits en stor flat sten ute på åkrarna sydväst om tingsplatsen. Man kallade stenen för en domarflisa och den stod på gården Tävelsrums nummer 3:s ägor. Enligt traditionen svor man eder vid stenen och offrade under förkristen tid. Under 1900-talets första hälft sägs det att det blev det tal om att ta upp stenen till Tingsplatsen. Ägaren till marken var rädd att detta skulle leda till massa onödigt arbete så för att förekomma detta lade man över den med sten uppkommet vid en nyodling. Stämmer berättelsen så ska domarflisan finnas kvar där ute på åkrarna, men övertäckt med odlingssten.

Torplägenheterna i Österskog

Området kallades österskog helt enkelt för att det låg i öster sett västerifrån och för att det var skogsbevuxet. Ett stort område kallades österskog och det finns ett annat Österskog öster om Glömminge som blev en by. Här vid Tävelsrums finns inte bara Eriksöre Österskog utan norr om även ett Skogsby Österskog.

Under historisk tid är Österskog utmark och här betar djuren. På Öland är det lite speciellt eftersom ön är kunglig jaktmark fram till 1801. Kronan har stora anspråk över hela ön och äger även utmarken. Nya tider stundar under slutet av 1700-talet och man inser hur förlegat det är med en kunglig jaktmark och att kungen ska ha ensamrätt till detta. Dessutom anser man att detta hämmar utvecklingen och bidrar till den relativa fattigdomen på Öland. Man beslutar sig därför att fördela utmarken mellan byarna (utom några områden som man behåller). Det tar tid att göra detta och man bildar en kommitté som ska styra arbetet. Den 12 maj 1819 vinner beslutet som kommittén tar fram för uppdelningen av utmarken på södra Öland laga kraft.

Det bodde folk i Eriksöres Österskog innan det Österskog vi nu ska till blev till. Följer man vägen till korsningen Kåtorpsgatan/Gårdbyvägen låg här en Vattning- och Vaktareplan. Marken var alltså avsatt för att det skulle finnas möjlighet att ge vatten till boskapen och för att den som hade uppgift att vaktad djuren skulle få sig en plätt att bo på. Idag finns det en brunn kvar på platsen. Den tidigaste jag hittat som bor här är f.d. ställmakaren Johan Petersson som dör 1827. Han kallas för vaktaren på Östra skog. År 1841 får en annan vaktare Lars Nilsson och hustru Katrina Persdotter en son Anders

Peter här på vaktarebostället. Vaktareboplatsen verkar också ha hetat Svennebo efter en Sven Ringqvist (eller Runqvist) som tog över efter Johan Petersson.

I Eriksöre Österskog fanns det fem olika torpställen. De äldsta beläggen för att någon bor här är från 1842. Då flyttar Jonas Peter Lundberg med sin maka Stina Andersdotter hit. En annan torparfamilj Nils Jansson och hans hustru Stina Kajsa Pehrsdotter får sonen Otto här i Österskog samma år. Fyra av torpen verkar vara etablerade senast 1855, då det finns det fyra familjer här. Det sista torpstället anlades senast 1870, då det finns fem familjer här. Som mest har det bott ett 20-tal personer samtidigt under 1800-talets andra hälft. Folk flyttar ofta hit och härifrån. Folket som bodde här i Österskog återfinns längst bak i husförhörslängderna för Eriksöre, men det står skrivna med alla andra inhyses i Eriksöre och det står sällan om de bodde i Österskog eller inte och inte heller på vilken torp. Detta gör att vi får ett minimiantal för hur många som bodde i Österskog. Det gör det också svårt att lista ut vem som bodde på de olika torpen. År 1989 hade Sigfrid Johansson, Bertil Eriksson, Olof Tinnert, Ulla och Gert Petersson samt Bo Gustavsson en studiecirkel där man kartlade de olika torpen och också gick igenom kyrkböckerna i jakt på Österskogbor. I dokumentationen man gjorde finns det namnen på ett sjuttioal personer som någon gång bott på Österskog. Jag har hittat en handfull personer till, men siffrorna är ett minimiantal med tanke på ovan nämnda problematik. Det bodde folk kvar i de olika torpen fram till slutet av 1800-talet och början 1900-talet. Längst på Hildeborg, där det bodde personer fram på 1940-talet. Markerna på Österskog var aldrig jättebra för jordbruk. Torpen anlades under en tid där det var ett enormt befolkningstryck i hela Sverige liksom på Öland. När tiderna blir sedermera långsamt bättre och folk flyttar till Amerika eller in till städerna öppnas andra möjligheter till försörjning för invånarna i Österskog. Man flyttar till andra platser där man får bättre livsvillkor. De som bor här äger ju inte heller torpen (utom Hildeborg som ägs i en generation) vilket gör att det är lätt att flytta här ifrån när arrendeavtalen löper ut.

1. Hildeborg på Eriksöre 4

Hildeborg är det enda av torpen som har blivit friköpt. Det avstyckas 1901 av Hilda Olsson (född 1860 i Norra Möckleby socken) för 550 kronor från Eriksöre 4. Det nu friköpta torpet döps till Hildeborg efter ägaren som numera kan tituleras jordägare. Hon har dock bott här ett tag innan dess, hon hade tillträde till torpet den 1 april 1892. Hilda har en son tillsammans med hennes man som har åkt till Amerika. Kanske är det pengar som han skickar tillbaka som gör att Hilda har råd att köpa torpet? Antagligen dör hennes första man för 1905 flyttar Anders Viktor in. Han har dessförinnan bott på torpet på Eriksöre 8, längst in i Österskog. Efter ett år följer Hildas son sin fars fotspår och flyttar också till Amerika. Det går bra för Hilda och Viktor för 1913 köper man till Eriksöre 12:s del som efter detta kallas för Hildeborg nr 2. Hilda dör 1932 och Anders 1934. Nya familjer flyttar in i Hildeborg som nu åter ägs av folk som inte bor på torpet. Sista familjen tycks flytta 1946 till Föra. Fadern i familjen kallades för Stor-Sven och folk var lite rädda för honom. Han hade fyra döttrar. Efter familjen har flyttat hyrs Hildeborg ut till arbetare. Här bor en jordbruksarbetare och en murare. Den sista är muraren Arvid Alarik Nilsson från Nättraby i Blekinge som bor här mellan oktober och november 1947.

2. På Eriksöre 12 kallas också Carl Larsplatsen efter den sista boende

Arbetaren Carl Magnus Larsson och hans hustru Sofia Petersdotter flyttar hit från Arontorp 1895. Båda betecknas i kyrkböckerna som fattiga. 4 barn hade de, en dog här. Två blev sjömän, dottern flyttade till prästgården. Frun dog 1909. Carl dog 1911.

4. På Eriksöre 7

Inflyttade från Vickleby 1842. Jonas Peter Lundberg med maka Stina Andersdotter. 6 barn varav två dör här. Den första redan 1843

Jonas Peter Lundberg säljer sina rättigheter till torpet 1863 till Anders Petersson (är gift med Lena Andersdotter) och Jonas med familj flyttar vid försäljningen till Sandby socken. Ägandet av torplägenheten har gått från Jonas Peter till Anders Petersson. Torpet var 22 tunnland 14,8 kappland. En dom 1858 från häradsrätten, sade att torpet högst fick vara en tiondel av huvudgården. Detta för att man var rädda att huvudgårdarna annars inte skulle kunna betala sin skatt ordentligt. Därför fick man nu avträda 7 tunland och 18,4 kappland. Torpet blev nu 14 tunnland och 28,4 kappland. Men Anders Petersson skulle få skälig ersättning för den mark han tvingades avträda. Man var oense om mark skulle tas från den östra eller västra biten av skiftet, så detta lottades. En väg skulle också anläggas så att Eriksörebonden skulle komma åt sin mark. Vägen skulle vara 16 fot bred.

1867 köper Anders in mark till torpet från Eriksöre 12. Det är hela gårdens del i Österskog han köper. 250 riksdaler riksmark kostar det. Han ska dessutom betala en riksdaler eller tre kappor råg årligen.

Att man bara fick avsöndra en tiondel berodde på att man var rädd för att skatten inte skulle kunna betalas. I 12:ans tillstånd anför man att marken ligger långt bort och svårigen kan brukas, så att det inte finns risk att skyldigheterna inte kan utföras.

1876 dör Anders Peterssons 20-åriga dotter i tyfus. Anders Petersson själv drunknar 1883 57 år gammal.

5 Eriksöre 9

Har inte kunnat knyta några av personerna till detta torp.

6. Österskog på Eriksöre 8

Lars Peter Andersson från Gårdby och Wendla Olsson från Torslunda flyttar in med fosterdotter från Tävelsrum 1895. Lars Peter dör 1896. Wendla flyttade till Tävelsrum 1899 dit fosterdottern flyttat och gift sig året innan. In flyttade 1901 Anders Viktor som 1905 flyttar till Hilda i Hildeborg.

1905 synes Pehr Adolf Grape flytta in. Fosterbarn till Olof Jonsson & Anna Cajsa Pehrsson en torparfamilj som levde i Österskog.